

POSTANOWIENIE Z DNIA 20 LIPCA 2005 R.

I KZP 19/05

Każde pozbawienie wolności – w tym również zatrzymanie – z wyjątkiem zatrzymania lub tymczasowego aresztowania wobec sprawcy ujętego na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem wyłącza, zgodnie z art. 325c pkt 1 k.p.k., możliwość prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia.

Przewodniczący: sędzia SN R. Malarski.

Sędziowie SN: J. Sobczak (sprawozdawca), E. Strużyna.

Prokurator Prokuratury Krajowej: M. Staszak.

Sąd Najwyższy w sprawie Stefana P., po rozpoznaniu, przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w C. postanowieniem z dnia 10 marca 2005 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy zatrzymanie podejrzanego w toku postępowania przygotowawczego na podstawie wydanego przez Prokuratora w myśl art. 247 § 1 k.p.k. naku zatrzymania i przymusowego doprowadzenia należy uznać za pozbawienie wolności w rozumieniu art. 325c pkt 1 k.p.k. wyłączające możliwość prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia?”

p o s t a n o w i ł odmówić podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Z przedstawionym powyżej zagadnieniem prawnym wystąpił, w trybie art. 441 § 1 k.p.k., Sąd Okręgowy w C. w następującym układzie procesowym:

Stefan P. został oskarżony o popełnienie przestępstwa z art. 286 § 1 k.k.

W ramach wstępnej kontroli aktu oskarżenia, postanowieniem z dnia 10 lutego 2005 r., Sąd Rejonowy w C., na podstawie art. 345 § 1 k.p.k., zwrócił sprawę prokuratorowi, celem uzupełnienia postępowania przygotowawczego. W uzasadnieniu podniósł, że pomimo zatrzymania Stefana P. w toku postępowania przygotowawczego, przeprowadzono je w formie dochodzenia. Z uwagi na powyższe Sąd uznał, że konieczne jest uzupełnienie postępowania przygotowawczego, poprzez wszczęcie śledztwa, przeprowadzenie w jego ramach wszelkich koniecznych czynności oraz sporządzenie przez prokuratora aktu oskarżenia wraz z uzasadnieniem.

Wspomniane postanowienie zaskarżył prokurator, zarzucając obrazę art. 345 § 1 k.p.k., poprzez wskazanie, że mimo kompletnego – zdaniem prokuratora – materiału dowodowego, nie przeprowadzono postępowania przygotowawczego w formie śledztwa, chociaż zachowano w przeprowadzonym postępowaniu wszelkie rygory prawne wynikające z Kodeksu postępowania karnego, odnośnie wymaganej w tym przypadku formy postępowania w postaci dochodzenia. Ponadto prokurator zarzucił obrazę art. 325c pkt 1 k.p.k., poprzez zastosowanie błędnej wykładni tego przepisu w zakresie negatywnej przesłanki procesowej dla prowadzenia dochodzenia w postaci „pozbawienia wolności podejrzanego”, pomimo że w tym samym przepisie, po przecinku, zawarte jest wyłączenie tejże negatywnej przesłanki dochodzenia w przypadku „zatrzymania”. W konsekwencji prokurator

wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd pierwszej instancji.

Rozpoznając zażalenie, Sąd Okręgowy w C., postanowieniem z dnia 10 marca 2004 r., na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przedstawił Sądowi Najwyższemu przytoczone na wstępie zagadnienie prawne wymagające – jego zdaniem – zasadniczej wykładni ustawy.

Prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o podjęcie uchwały, że „każde pozbawienie wolności – w tym również zatrzymanie – z wyjątkiem zatrzymania lub tymczasowego aresztowania wobec sprawcy ujętego na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem wyłącza, zgodnie z art. 325c pkt 1 k.p.k., możliwość postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Na wstępie należy podnieść, że skuteczne wystąpienie z pytaniem prawnym wymaga w istocie spełnienia trzech warunków, musi to bowiem być zagadnienie „prawne”, wymagające „zasadniczej wykładni ustawy” i wyłaniające się „przy rozpoznawaniu środka odwoławczego”.

Zawarte w art. 441 § 1 k.p.k. pojęcie „zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy” odnosi się do sytuacji, gdy norma umożliwia rozbieżne interpretacje, co jest niekorzystne dla funkcjonowania prawa w praktyce. Przedmiotem pytania nie może być więc „sposób rozstrzygnięcia sprawy lub zastosowania kwalifikacji prawnej do ustalonego w konkretnej sprawie stanu faktycznego” (por. postanowienie SN z dnia 16 października 1992 r., I KZP 34/92, Wok. 1992, nr 12, s. 8). Ponadto nie wymaga zasadniczej wykładni kwestia, gdy „jasno sformułowany (...) przepis nie stwarza podstaw do różnych interpretacji i nie powoduje szczególnych trudności przy wykładni wchodzących w grę przepisów prawa” (por. postanowienie SN z dnia 28 lipca 1994 r., I KZP 18/94, OSNKW 1994, z. 7-8, poz. 49) albo też, gdy „wątpliwości interpretacyjne zostały rozstrzygnięte w orzecznictwie lub doktrynie w sposób jednoznaczny” (por. postanowienie

SN z dnia 12 marca 1996 r., I KZP 1/96, Wok. 1996, nr 7, s. 20), lub gdy w ten sposób miało dochodzić do „korygowania (modyfikowania) niesłusznych unormowań” (por. postanowienie SN z dnia 24 września 1997 r., I KZP 13/97, OSNKW 1997, z. 11-12, poz. 100). Wymaga natomiast zasadniczej wykładni ustawy przepis, co do interpretacji którego Sąd Najwyższy się już wprawdzie wypowiedział, negując potrzebę takiej wykładni, jeżeli po prezentacji takiego stanowiska i argumentów podanych na jego poparcie pojawiły się argumenty nieuwzględnione poprzednio, które mogą prowadzić do odmiennych wniosków albo wymagają szczegółowej analizy krytycznej, gdyż mogą prowadzić do rozbieżnych interpretacji w praktyce (por.: postanowienie SN z dnia 3 listopada 1999 r., V KKN 425/99, niepubl.; T Grzegorzczak: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Kraków 2003, s. 1161 – 1162).

Sformułowanie treści normy zawartej w art. 325c pkt 1 k.p.k. nie powinno nasuwać, zdaniem Sądu Najwyższego, żadnych wątpliwości. Zgodnie z linią orzeczniczą Sądu Najwyższego punktem wyjścia w procesie wykładni zawsze powinna być analiza kontekstu językowego danego przepisu; jeżeli przepis jednoznacznie formułuje normę postępowania, to tak właśnie należy ów przepis rozumieć. Pierwszeństwo językowych reguł wykładni jest wręcz podstawowym warunkiem funkcjonowania prawa w państwie prawnym. Podobną rangę nadaje się założeniu o racjonalnym działaniu ustawodawcy w procesie stanowienia prawa. Jeśli wbrew jasnemu, pod względem językowym, sformułowaniu przepisu nadawałoby mu się jakieś inne znaczenie, aniżeli to oczywiste znaczenie językowe, wówczas rola ustawodawcy byłaby li tylko pozorna (por. J. Wróblewski: Rozumienie prawa i jego wykładnia, Wrocław 1990, s. 66; Z. Ziemiński: O stanowieniu i obowiązywaniu prawa. Zagadnienia podstawowe, Warszawa 1995, s. 82; uchwała SN z dnia 20 czerwca 2000 r., I KZP 16/00, OSNKW 2000, z. 7-8, poz. 60).

W tym miejscu na marginesie należy stwierdzić, że zgodnie z utrwalonym poglądem doktryny, jak i Sądu Najwyższego, pozbawieniem wolności w rozumieniu art. 325c k.p.k. jest każde, wynikające z decyzji właściwego organu, uniemożliwienie osobie swobodnego poruszania się przez podanie nadzorowi straży, polegające zazwyczaj ponadto na umieszczeniu jej w miejscu odosobnienia. Pozbawieniem wolności jest zatrzymanie, tymczasowe aresztowanie, odbywanie zasadniczej lub zastępczej kary pozbawienia wolności, zasadniczego lub zastępczego aresztu, kary porządkowej aresztowania, zamknięcie w zakładzie zamkniętym tytułem środka zabezpieczającego, pobyt w zakładzie leczniczym w celu przeprowadzenia obserwacji psychiatrycznej (por. uchwała SN z dnia 23 czerwca 1960 r., VI KO 26/60, OSN 1960, z. 4, poz. 55). Nie ma zatem znaczenia podstawa prawna pozbawienia wolności, a istotny jest sam fakt, że osoba jest pozbawiona wolności. Zatrzymanie wyłącza możliwość prowadzenia dochodzenia nie tylko wtedy, gdy ma charakter procesowy, ale i tzw. zatrzymanie porządkowe, np. zatrzymanie w izbie wytrzeźwień, zatrzymanie przez policję ze względów porządkowych. Nie znajduje uzasadnienia postulowane wyłączenie z zakresu pojęcia „pozbawienie wolności” zatrzymania z tego tylko względu, że jest to zdarzenie krótkotrwałe, a norma art. 325c pkt 1 k.p.k. ma znaczenie gwarancyjne (zob. H. Gajewska-Kraczkowska w: Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego w: Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r., red. P. Krużyński, Warszawa 1999, s. 322-323).

W tej sytuacji Sąd Najwyższy podziela stanowisko wyrażone we wniosku Prokuratora Prokuratury Krajowej w przedmiocie zasadniczej wykładni ustawy, iż każde pozbawienie wolności – w tym również zatrzymanie – z wyjątkiem zatrzymania lub tymczasowego aresztowania wobec sprawcy ujętego na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem wyłącza, zgodnie

z art. 325c pkt 1 k.p.k., możliwość prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia.

W związku z powyższym Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej postanowienia.